

М. В. Маркова, д-р мед. наук, проф.

Харківська медична академія післядипломної освіти (м. Харків)

СЕКСУАЛЬНА АДДИКЦІЯ: АНАЛІЗ ФЕНОМЕНА

На основі аналізу зарубіжної та вітчизняної наукової літератури та власного клінічного досвіду, проаналізований феномен сексуальної аддикції (СА). Зроблено висновок, що, незважаючи на відсутність надійних наукових даних та доказової бази, клінічні прояви феномена СА, а саме, наявність патологічного потягу та синдрому відміни, толерантність, афективне аранжування, а також деструктивна зміна сенсожиттєвих орієнтацій і життєвих цінностей з прогресуванням СА свідчать про аддиктивну природу вивчаемого феномена.

Ключові слова: поведінкова залежність, сексуальна аддикція, патологічний потяг.

Необхідність поглибленого дослідження феномена сексуальної аддикції (СА) стала для мене очевидною під час участі в роботі X Всесвітнього конгресу з біологічної психіатрії, який проходив в травні 2011 р. в Празі. Під час підведення підсумків його роботи найбільш жвавою науковою дискусією з проблемних питань сучасної наукової думки та клінічної практики, які проходили в рамках цього заходу, було одностайно визначено засідання з обговорення генезу, механізмів формування та клінічних проявів СА, як одного з найменш досліджених, проте, вельми актуальних сучасних психопатологічних феноменів.

Визначальною межею, від якої ведеться облік досліджень СА, умовно вважається 1983 рік, коли Р. Carnes було висунуто нову наукову концепцію, яка обґрунтовувала можливість існування патологічного стану залежності людини від сексу [1]. У тому ж році він опублікував свої дві перші книги про сексуальну залежність: "Sexual Addiction" і "Out of the Shadows". На той час дана гіпотеза була зустрінута з великим скептицизмом у зв'язку з браком інформації щодо поведінкових аддикцій, на відміну від хімічних залежностей. З плином часу, розвитком епідемії ВІЛ (СНІДу) та «кіберсексуальної» революції, за словами самого Р. Carnes у передмові до третього видання "Out of the Shadows" (2001), «сексуальний пейзаж драматично змінився»: стало очевидним існування феномена СА, яка характеризувалась патологічною пристрастю до сексу, що реалізовувалась індивідуумом попри усвідомлення ним шкідливих наслідків такої поведінки [цит. за 2].

Треба зазначити, що перші публікації про СА з'явилися в англомовній науковій літературі раніше 1983 р. Здійснений J. Orford (1978) аналіз декількох випадків «надмірної» сексуальної поведінки, опублікований у "British Journal of Addiction", довів, що аддиктивна поведінка набуває нових форм, а саме, сексуальної та харчової аддикцій, які відрізняються від залежності від психоактивних речовин [3].

Поява в 1994 р. наукового журналу "Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention" спровокувала розвиток науково обґрунтованих досліджень з умов виникнення СА та питань лікування й реабілітації пацієнтів, що в підсумку призвели до прийняття наукової моделі СА [4—10]. Нажаль, за час подолання скептицизму та визнання науковою

спільнотою факту існування феномена СА в суспільстві виникли нові її форми, спровоковані сталим розвитком ІТ-технологій та «кіберсексуальної» революції, а саме, аддикція від перегляду порнографії в Інтернеті та від віртуальної сексуальної комунікації [11].

Таким чином, незважаючи на відносне збільшення досліджень в області СА, на теперішній час існує дефіцит знань щодо її поширеності, механізмів розвитку, діагностики та лікування.

МКХ-10 класифікує можливі прояви СА в діагностичній категорії F 52 «Статева дисфункція, не обумовлена органічним розладом або захворюванням» рубрикою F 52.7 — підвищений статевий потяг, причому в діагностичних примітках зауважено, що «...до сих пір не здійснювались спроби розробки дослідницьких критеріїв цієї рубрики; тим, хто займається вивченням даного розладу, рекомендується самостійно сформулювати його критерії», або в розділі Z «Фактори, що впливають на стан здоров'я і контакти зі службами охорони здоров'я» в категорії Z72 «Проблеми, пов'язані зі способом життя» рубрикою Z72.5 — сексуальна поведінка, пов'язана з підвищеним ризиком.

Визнаний авторитет та засновник вітчизняної сексології як наукового знання, проф. В. В. Криштал (2008) при класифікації синдромів сексуальних розладів, описує такі патологічні стани, які можна вважати проявами СА: патологічно підвищений статевий потяг у жінок (німфоманію), патологічне підвищення статевого потягу в чоловіків (сатириазіс), потребу в частій зміні сексуального партнера (месалінізм) та безладні статеві зносини з багатьма партнерами (проміскуїтет), відмічаючи, що в цих випадках «патологія може бути психогенною (наприклад, як форма компенсації почуття власної неповноцінності) або розвинутиися внаслідок органічного захворювання (наприклад, органічного ураження центральної нервової системи або гормональних порушень)» [12].

Серед вітчизняних дослідників психіатричними аспектами СА цікавився проф. О. С. Чабан (2008), відомий як фахівець, що досліджує найбільш актуальні проблеми сучасності. Вивчаючи соціально-психологічні синдроми нової епохи, він виділяє «сексоголізм» («синдром залежності від сексу» / «сексуальна одержимість») як форму аддикції та прояв розладів поведінки, зазначаючи, що 3—5 % популяції можна признати сексоголіками, причому 75 % з них — чоловіки-гетеросексуали [13].

Приблизно такі ж цифри розповсюдженості СА приводить французький науковець професор-психіатр F. Thibaut (2010): за її даними, від 3 до 6 % сексуально активного населення мають схильність до розвитку СА [14].

Лідер вітчизняної сексології проф. І. І. Горпинченко (2011), навпаки, відмічає тенденцію збільшення кількості пацієнтів з проблемами гіпосексуального спектра, звертаючи увагу на особливості української ментальності, в якій гіперсексуальність не вважається патологічним станом [15].

Між тим, під час вивчення особливостей сексуальної поведінки сучасної студентської молоді Г. О. Мусієнком (2009) встановлено, що майже сьома частина дівчат та майже шоста частина обстежених юнаків потребують спеціалізованої допомоги з боку сексолога та психотерапевта, оскільки у них спостерігаються прояви залежності від стилю статевого життя та ставлення до нього [16].

Гіпотеза про те, що залежність від сексу пов'язана з певною побудою та нейротрансмітерами головного мозку, довгі роки не мала наукового підтвердження. Фахівці схилились до пояснення феномена, що ґрунтується на аналітичному розумінні сімейної ситуації (беземоційне виховання, важке дитинство, пуританські відносини, жорстокі заборони та ін.). Проте, проведені в останні роки дослідження свідчать, що прояви залежності пов'язані, в основному, зі змінами в ділянці лімбічної системи головного мозку, у той час як схильність до аддикції — з розладами в зоні смугастих, чорних, передлежачих ядер і префронтальної кори [17 — 20].

Діагностика СА на сьогоднішній день не є легкою задачею. Як вказувалось вище, діагностичні критерії в рамках МКХ-10 для цієї патології не розроблені, хоча американськими вченими вже запропоновані діагностичні рекомендації для включення в розділ III DSM-5, за умови продовження подальших досліджень цієї проблеми [21].

Для рутинної діагностики вищезазначеної патології в російськомовному просторі колективом авторів Уральської державної медичної академії додаткової освіти Росздрава під керівництвом проф. Є. Н. Кривуліна (2010) були адаптовані опитувальники — тест на виявлення любовної аддикції, розроблений фахівцями Товариства анонімних любовних аддиктів та тест на виявлення СА, розроблений Р. Carnes (1991) [22, 23].

Колективом вітчизняних науковців за участю автора під керівництвом проф. І. В. Лінського (2009) в рамках проекту створення батареї AUDIT-подібних тестів був розроблений та апробований тест для оцінки ступеня сексуального дискомфорту (SEX-UDIT), який має два варіанти: інтерв'ю або самозвіту [24, 25].

На сьогоднішній день більшість дослідників розглядають СА як один з варіантів поведінкової залежності, і тому цей феномен вивчається науковцями, в основному, в рамках вивчення аддиктивної поведінки.

Між тим, існують й інші точки зору. Так, деякі фахівці схильні трактувати СА як прояв obsесивно-компульсивного розладу або розладу звичок і потягів [26—29].

Досліджуючи феномен аддиктивної поведінки та її проявів, російські вчені проф. Ц. П. Короленко та проф. Н. В. Дмитрієва (2000) виділяють окремий вид «аддикції стосунків» з акцентуванням на явищі созалежності як її основи, та розділяють її на аддикцію любовну, аддикцію уникнення та сексуальну аддикцію, виокремлюючи, проте, у них загальні передумови виникнення, що лежать, на думку авторів, в психологічній площині, а саме, неадекватну самооцінку, нездатність самоприйняття, труднощі у встановленні функціональних кордонів між собою та іншими, проблеми з духовністю, труднощі у вираженні інтимних почуттів [30].

Російський психіатр проф. В. О. Жмуров (2002), описуючи різні види сексуальної залежності, окрім трьох вище перелічених, додає ще донжуанізм, який він порівнює із залежністю від психоактивних речовин

та вважає «втечею від реальності через емоційне одурманювання свідомості» [31].

Російський авторитет в галузі психології залежностей, зокрема, поведінкових аддикцій, проф. О. Ю. Єгоров (2007), виокремлює феномен еротичної аддикції, який, на його думку, може реалізуватись як любовна або сексуальна аддикція. На його переконання, любовна аддикція — це аддикція відносин з фіксацією на конкретній іншій особі, що виникає між двома об'єктами як прояв созалежності, для якій на перший план виступає інтенсивність та екстремальність їхніх емоційних проявів, може спостерігатись між подружжям, батьками та дитиною, друзями та т. ін. СА дослідник відносить до прихованих (маскованих) аддикцій, що пов'язано, в першу чергу, з соціальною табуованістю даної тематики [32].

За А. Goodman (1997, 1998), головними ознаками СА є повторювана втрата контролю над своєю сексуальною поведінкою та продовження її реалізації, незважаючи на її шкідливі наслідки. Психогенез СА, на його думку, складається з трьох компонентів: • порушення регуляції афекту; • порушення гальмівного контролю за сексуальною поведінкою; • порушення функціонування мотиваційної системи винагороди [33, 34].

О. Ю. Єгоров [32] наводить дані щодо наявності у сексуальних аддиктів вищого рівня тривоги, депресії, obsесивно-компульсивних проявів, порівняно зі здоровими особами (М. Raviv, 1993) [35]; високої коморбідності СА з іншими психічними та поведінковими розладами, насамперед, внаслідок вживання психоактивних речовин та порушеннями афективного спектра (D. W. Black et al., 1997) [36]. Поєднання СА та залежності від алкоголю у жінок спостерігала й Л. К. Шайдукова (1993) [37], яка визначила, що провідною мотивацією обох видів залежності є прагнення до пошуку нових відчуттів. Схожі результати щодо мотиваційних переваг у осіб з коморбідними алкогольною та сексуальною залежностями опубліковано і індійськими вченими (Р. S. Chandra et al., 2003) [38].

На феномен коморбідності СА з іншими видами залежностей вказували багато дослідників. Відома дослідниця феномена СА J. Schneider [39] наводить такі дані щодо розповсюдження поєднання СА з іншими видами залежної поведінки [цит. за 32] (табл.).

Коморбідність СА з іншими видами аддиктивної поведінки, % (цит. за О. Ю. Єгоровим, 2007)

Види аддикцій	P. Carnes, 1991 (n = 289)	J. Schneider, 1996 (n = 75)	J. Schneider, 1998 (n = 82)
Хімічні аддикції	42 %	39 %	45 %
Харчові аддикції	38 %	32 %	19 %
Шопоголізм	26 %	13 %	9 %
Гемблінг	5 %	4 %	5 %
Без інших аддикцій	17 %	17 %	34 %

Російський дослідник А. В. Смірнов (2011) наводить інші дані. За отриманими ним результатами, поєднання СА з наркотичною залежністю спостерігається в 11 % випадків (в той час як наркотичної залежності з СА — в 50 % випадків), між тим як сполучення любовної аддикції з адреналіноманією — в 99 %, алкогольною залежністю — в 86 %, патологічною схильністю до азартних ігор — в 71 %, працеголізмом — в 28 % випадків [40].

Крім того, дослідженням, втіленим науковцями Інституту А. Кінсі J. Bancroft, Z. Vukadinovic (2004), встановлено, що СА може поєднуватись з парафіліями (педофілією, ексгібіціонізмом, вуайєризмом, компульсивною мастурбацією) [26]. До речі, ними же отримані дані щодо посилення сексуального потягу аж до клінічно окресленої СА та формування неконтрольованої сексуальної поведінки відносно статевого партнера у пацієнтів з депресією, переважно у чоловіків (15 % гетеросексуалів та 25 % гомосексуалів) [41].

Ще одним підтвердженням єдинієї природи станів залежності є той факт, що у пацієнтів, що страждають на СА, виявлені симптоми, які відповідають клінічно окресленому синдрому відміни при станах залежності від психоактивних речовин: виникнення та посилення вираженості дисфоричних, тривожних та депресивних проявів, когнітивного дефіциту та ін. за умови вимушеної неможливості реалізувати сексуальний потяг. Також описаний феномен зростання толерантності: при реалізації СА через віртуальну секс-активність кількість проведених в мережі Інтернет годин збільшується з часом прогресування залежності; при невіртуальному способі реалізації СА збільшується кількість сексуальних партнерів, а контакти становляться все більш ризикованими [42—48].

Формування СА Ц. П. Короленко і Н. В. Дмитрієва (2000) запропонували розглядати як послідовний патологічний процес, який складається з 4-х фаз [30]:

1) надзайнятість думками на сексуальну тематику, що носить obsesivний характер. Секс стає улюбленою темою роздумів. Фантазування на сексуальні теми змінює сприйняття багатьох речей. Оточуючі бачаться лише як сексуальні об'єкти. Інші заняття розглядаються як необхідні, але неприємні;

2) фаза ритуалізації поведінки з розробленням схем, що призводять до задоволення сексуального потягу. Аддикція починає включати обов'язкові сексуальні реалізації і стає повсякденним ритуалом, для якого резервується спеціальний час. Оточуючі, як правило, цього не помічають, тому що аддикт прагне до збереження іміджу «нормальності»;

3) фаза компульсивної сексуальної поведінки з проявами втрати контролю, властивої для інших аддикцій. На цій фазі аддикт ризикує розкрити себе або завдати собі психологічної і фізичної шкоди. Контроль над різними видами сексуальної активності втрачається. Після реалізації компульсивного характеру з'являються нереалістичні обіцянки зупинитися. Комплекс неповноцінності посилюється;

4) фаза катастрофи чи розпачу, що настає після неприємностей, обумовлених певними подіями (покаранням, захворюванням і т. д.). Наростають негативні почуття до себе, можуть з'явитися суїцидальні думки.

Після деякого періоду мінливого спокою настає повторення циклу, який розгортається відразу з фази компульсивної сексуальної поведінки.

За Р. Carnes (2001) [49], виділяють чотири стадії СА:

1) сексуальна одержимість, яка потребує постійної стимуляції;

2) створення спеціальних еротичних ритуалів перед сексуальним контактом для посилення відчуттів від сексу;

3) психічна залежність від подібних ритуалів і абсолютна втрата контролю;

4) як наслідок — відчай та депресія.

Таким чином, на сьогодні практично беззаперечним є факт наявності патологічного потягу в структурі СА. Наш невеликий досвід роботи з пацієнтами з СА (7 осіб за період 15-річної клінічної практики) дозволив на емпіричному рівні виокремити загальні клініко-психопатологічні прояви, характерні для даної категорії пацієнтів ($p \leq 0,01$): домінуюче бажання нових сексуальних контактів та порушення здатності його контролювати, тривога, депресія, підвищена дратівливість, прагнення ухилитися від обов'язків і доручень, почуття сорому та провини, формальність суджень, декларативне визнання своєї провини або показне каяття.

Аналіз змістовного наповнення структурних компонентів (ідеаторного, емоційного та поведінкового) патологічного потягу до сексу, здійснений за пропозицією К. В. Аймедовим (2011) [50] алгоритмом вивчення поведінкових аддикцій, дозволив узагальнити його основні прояви (рис. 1).

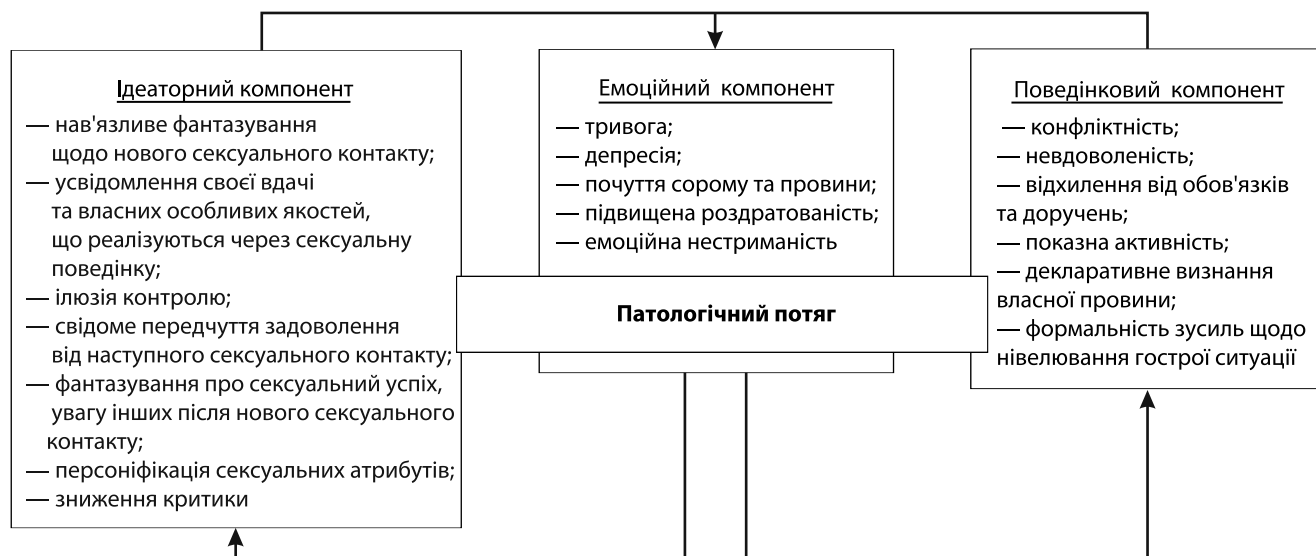

Рис. 1. Компонентна схема проявів патологічного потягу до сексу

Нами також здійснена спроба виокремити стадії розвитку СА: формування та патологічної стабілізації.

Стадія формування СА проявляється особистісним когнітивно-психологічним дисонансом з домінуванням ідеаторного компонента патологічного потягу. Вона характеризується наявністю obsесивно-компульсивних включень з наступним перетворенням у світоглядний концепт («творчу діяльність», що провокує «спрагу ризику»). Облігатними проявами при даній стадії є: почуття самотності, провини, сорому, страху, сексуального трансю зі станом депривації. На цієї стадії у пацієнтів реєструються зростання сексуальної толерантності, фетишизація сексуальної атрибутики, формування сексуальної міфотворчості, з'являються перші ознаки особистісних девіацій морально-етичного кола. За даній стадії виявляються спонтанні ремісії з збереженням соціальних зв'язків. Незважаючи на неприємності й послаблюючу здатність до спонтанних ремісій, на стадії формування СА пацієнти зберігають родину та роботу, проте «соціальні втрати» починають створювати життєві проблеми.

На *стадії патологічної стабілізації* клінічного окреслення набувають такі симптоми залежності як синдром відміни, особистісна деградація, соціальна та сімейна дезадаптація. В основі психічної складової абстинентного синдрому реєструються емоційно-поведінкові прояви (дратівливість, агресивність, конфліктність, полярність афекту) зі зниженням критики до явних ознак небезпечних наслідків викривленої сексуальної поведінки. Наявність «парціальної» критики, яка супроводжується руйнуванням внутрішньородинних стосунків, включає певний реєстр вагомих мотивів, впливає на рішення пацієнтів щодо реалізації патологічної сексуальної активності. Для фізіологічної складової сексуальної абстиненції характерним є загострення хронічних соматичних захворювань на тлі астено-невротичної симптоматики. Поряд з морально-етичним зниженням та негативним емоційним резонансом починають формуватися аутоагресивні та гетероагресивні тенденції.

Також нами здійснена спроба встановити психологічне підґрунтя виникнення СА. Під час узагальнення специфічних індивідуально-психологічних особливостей, що склали основу організації сенсожиттєвих орієнтирів осіб з СА, встановлено, що для всіх пацієнтів сексуальна реалізація була найбільш значущою подією, відносно якої розверталася побудова всієї схеми життя, що було тим більше виражено, чим довше стаж СА; виділялося значне звуження тимчасової перспективи для всіх опитаних, важливим виявлялося лише те, що пов'язане із сексуальною реалізацією; найбільш проблемною сферою була суб'єктивна скерованість життям (рис. 2).

Таким чином, у пацієнтів з СА було виявлено зміни сенсожиттєвих орієнтацій та життєвих цінностей, що виражалось у втраті сенсу життя, повноти та глибини переживань процесу життя як такого, контролю над власними емоціями, думками та здатністю регулювати свою поведінку, особистісну нереалізованість, орієнтування на інструментальні цінності. Описані вище патологічні симптоми пронизували всі сфери життя пацієнтів та значимо впливали на життєвий процес.

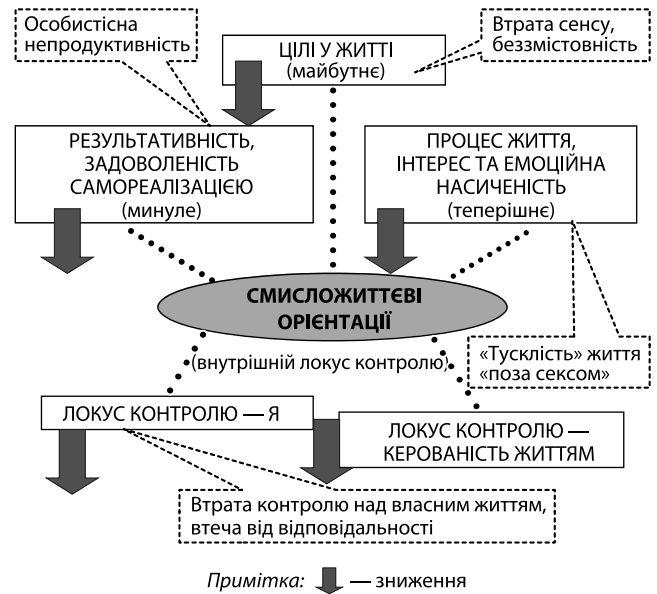

Рис. 2. Схема зміни сенсожиттєвих орієнтацій у пацієнтів з сексуальною аддикцією

На рис. 3 схематично відображено вплив зміни сенсожиттєвих орієнтацій та життєвих цінностей на формування СА.

Рис. 3. Вплив зміни сенсожиттєвих орієнтацій та життєвих цінностей на формування сексуальної аддикції

Отже, на сьогоднішній день СА концептуалізується як патологічний стан, що потребує обов'язкового спеціалізованого лікувального втручання. Його розглядають на основі моделей аддиктивної поведінки, obsесивно-компульсивного розладу або розладу звичок і потягів.

Незважаючи на відсутність надійних наукових даних та доказової бази, клінічні прояви феномена

СА, а саме, наявність патологічного потягу та синдрому відміни, толерантність, афективне аранжування, а також деструктивна зміна сенсожиттєвих орієнтацій і життєвих цінностей з прогресуванням СА свідчать про аддиктивну природу вивчаемого феномена.

Таким чином, феноменологія сексуальної аддикції сприяє її концептуалізації як прояву аддиктивної поведінки. Проте, остаточне рішення щодо цього питання, як і розроблення чітких принципів діагностики і лікування даної патології, можуть бути здійснені тільки на основі результатів контрольованих досліджень з високим рівнем доказовості, які мають стати гарантією правильності емпіричної наукової думки.

Список літератури

1. Carnes P. Out of the shadows: understanding sex addiction [Text] / P. Carnes. — Hazeldon, Center city: Minnessota, 1983. — 171 p.
2. Brief history of research on sexual addiction [Электронный ресурс]. — Режим доступа : // <http://www.unityrestored.com/index.php?showPage=8>
3. Orford J. Hypersexuality: Implications for a theory of dependence [Text] / J. Orford // *British Journal of Addiction*. — 1978. — Vol. 73. — P. 299—310.
4. Shaffer Howard J. Considering two models of excessive sexual behaviors: Addiction and obsessive-compulsive disorder [Text] / Howard J. Shaffer // *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*. — 1994. — Vol. 1, Issue 1. — P. 6—18.
5. Sealy John R. Dependency needs and sexually addicted professionals [Text] / John R. Sealy // *Ibid.* — 1994. — Vol. 1, Issue 4. — P. 306—321.
6. Sealy John R. Psychopharmacologic intervention in addictive sexual behavior [Text] / John R. Sealy // *Ibid.* — 1995. — Vol. 2, Issue 4. — P. 257—276.
7. Griffin-Shelley E. Sex addiction and dissociation [Text] / E. Griffin-Shelley, L. Benjamin & R. Benjamin // *Ibid.* — 1995. — Volume 2, Issue 4. — P. 295—306.
8. Schneider Jennifer P. Differential diagnosis of addictive sexual disorders using the DSM-IV [Text] / Jennifer P. Schneider, Richard Irons // *Ibid.* — 1996. — Vol. 3, Issue 1. — P. 7—21.
9. Sunderwirth S. Neurochemistry and sexual addiction [Text] / S. Sunderwirth, H. Milkman, N. Jenks // *Ibid.* — 1996. — Vol. 3, Issue 1. — P. 22—32.
10. Delmonico David L. Classifying problematic sexual behavior: A working model [Text] / David L. Delmonico, E. Griffin // *Ibid.* — 1997. — Volume 4, Issue 1. — P. 91—104.
11. Edwards W. Applying a Sexual Health Model to the Assessment and Treatment of Internet Sexual Compulsivity [Text] / W. Edwards // *Ibid.* — 2012. — Vol. 19, Issue 1—2. — P. 3—15.
12. Кришталь В. В. Сексологія : навчальний посібник : в 4-х ч. [Текст] / В. В. Кришталь, Є. В. Кришталь, Т. В. Кришталь. — Х.: Фоліо, 2008. — 990 с.
13. Чабан О. С. Деадаптація людини в умовах суспільної кризи: нові синдроми та напрямки їх подолання [Текст] / О. С. Чабан, О. О. Хаустова // *Журнал психіатрії і медичинської психології*. — 2009. — № 3 (23). — С. 13—21.
14. Thibaut F. Sexual addictions [Текст] / F. Thibaut, F. D. Garcia // *Am J Drug Alcohol Abuse*. — 2010. — Sep. — Vol 36 (5). — P. 254—260.
15. Президент Ассоциации сексологов и андрологов Украины Игорь Горпинченко — о проблемах в сексуальной жизни украинцев [Электронный ресурс]. — Режим доступа : // <http://focus.ua/health/210689/>
16. Мусієнко Г. О. Фізіологічні потреби в сексуальних відносинах як об'єкт залежності [Текст] / Г. О. Мусієнко, С. В. Гольцова // *Медична психологія*. — 2009. — № 2—3. — С. 166—169.
17. Brain processing of visual sexual stimuli in healthy men: A functional magnetic resonance imaging study [Text] / [H. Mouras, S. Stoléru, J. Bittoun et al.] // *Neuroimage*. — 2003. — Vol. 20 (2). — P. 855—869.
18. Neural mechanisms of empathy in humans: A relay from neural systems for imitation to limbic areas [Text] / [L. Carr, M. Iacoboni, M. C. Dubeau et al.] // *Proceedings of National Academic Science USA*. — 2003. — Vol. 100(9). — P. 5497—5502.
19. Activation of mirror-neuron system by erotic video clips predicts degree of induced erection: an fMRI study [Text] / [H. Mouras, S. Stoléru, V. Moulouier et al.] // *Neuroimage*. — 2008. — Vol. 42(3). — P. 1142—1150.
20. Estellon V. Sexual addiction: insights from psychoanalysis and functional neuroimaging / V. Estellon, H. Mouras // *Socioaffective Neuroscience & Psychology*. — 2012. — Vol. 2. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.socioaffective neurosciencepsychol.net/index.php/snp/article/view/11814/19312>.
21. American Psychiatric Association (2012). *Hypersexual Disorder*. Retrieved on Feb. 22, 2012, from: [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.dsm5.org/ProposedRevisions/Pages/proposedrevision.aspx?rid=415>.
22. Комплексное клинико-психологическое исследование лиц с алкогольной зависимостью [Текст] : учебное пособие под ред. д-ра мед. наук Е. Н. Кривулина. — Челябинск: Изд-во ПИРС, 2010. — 88 с.
23. Carnes P. Sexual addiction screening test [Text] / P. Carnes // *Tennessee Nurse*. — 1991. — Vol. 54. — P. 29.
24. Тест для виявлення ступеня сексуального дискомфорту (залежності від сексу) SEX-UDIT (Sex Use Disorders Identification Test) [Текст] / [І. В. Лінський, О. І. Мінко, А. П. Артемчук та ін.]. — Свідчення про реєстрацію авторського права на твір № 29598 від 27.07.2009 р.
25. Аддиктивный статус и метод его комплексной оценки при помощи системы AUDIT-подобных тестов [Текст] / И. В. Линский, А. И. Минко, А. П. Артемчук [и др.] // *Психическое здоровье (ежемесячный научно-практический журнал РФ)*. — 2010. — № 6. — С. 33—45.
26. Bancroft J. Sexual Addiction, Sexual Compulsivity, Sexual Impulsivity or What? Towards a Theoretical Model [Text] / J. Bancroft, Z. Vukadinovic // *J. Sex Res.* — 2004 Aug. — Vol. 41. — № 3. — P. 225—234.
27. Mick T. M. Impulsive-compulsive sexual behavior [Text] / T. M. Mick, E. Hollander // *CNS Spectrums*. — 2006. — Vol. 11. — P. 944—955.
28. Giugliano J. R. Sexual Impulsivity, Compulsivity or Dependence: An Investigative Inquiry [Text] / J. R. Giugliano // *Journal of Sexual Addiction & Compulsivity*. — 2008. — Vol. 15. — P. 139—157.
29. Preliminary investigation of the impulsive and neuroanatomical characteristics of compulsive sexual behavior [Text] / M. H. Miner, N. Raymond, B. A. Mueller [et al.] // *Psychiatry Research*. — 2009. — Vol. 174 (2). — P. 146—151.
30. Короленко Ц. П. Социодинамическая психиатрия [Текст] / Ц. П. Короленко, Н. В. Дмитриева. — М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. — 460 с.
31. Жмуров В. А. Психопатология [Текст] / В. А. Жмуров. — Москва: Медицинская книга; Н. Новгород: Изд-во НГМА, 2002. — 668 с.
32. Егоров А. Ю. Нехимические зависимости [монография] [Текст] / А. Ю. Егоров. — СПб.: Речь, 2007. — 190 с.
33. Goodman A. Sexual addiction. [Text] In J. H. Lowinson, P. Ruiz, R. B. Millman, & J. G. Langrod (Eds.) *Substance abuse: A comprehensive textbook* / A. Goodman. — Philadelphia: Williams & Wilkins, 1997. — P. 340—354.
34. Goodman A. Sexual Addiction: Diagnosis and Treatment / A. Goodman // *Psychiatric Times*. — 1998. — Vol. 15, No. 10. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.psychiatrictimes.com/sexual-addiction/content/article/10168/55141?pageNumber=7>.
35. Raviv M. Personality characteristics of sexual addicts and pathological gamblers [Text] / M. Raviv // *Journal of Gambling Studies*. — 1993. — Vol. 9. — P. 17—30.
36. Characteristics of 36 subjects reporting compulsive sexual behavior [Text] / [D. W. Black, L. D. Kehrberg, D. L. Flumerfelt, S. S. Schlosserol // *American Journal of Psychiatry*. — 1997. — Vol. 154. — № 2. — P. 243—249.
37. Шайдукова Л. К. Сексуальная агрессия в клинике женского алкоголизма [Текст] / Л. К. Шайдукова // *Вопросы наркологии*. — 1993. — № 4. — С. 11—13.
38. High-risk sexual behaviour and sensation seeking among heavy alcohol users [Текст] / P. S. Chandra, V. A. Krishna, V. Benegal, J. Ramakrishna // *Indian J. Med. Res.* — 2003 Feb. — Vol. 117. — P. 88—92.
39. Schneider J. P. Assessment and Treatment of Addictive Sexual Disorders: Relevance for Chemical Dependency Relapse [Text] / J. P. Schneider, R. R. Irons // *Substance Use & Misuse*. — 2001. — Vol. 36(13). — P. 1795—1820.

40. Смирнов А. В. Эмпирическое исследование коморбидности (сочетанности) аддикций [Текст] / А. В. Смирнов // Вестник МГОУ. Серия «Психологические науки». — 2011. — № 3. — С. 37—44.

41. The relation between mood and sexuality in heterosexual men [Текст] / J. Bancroft, E. Janssen, D. Strong [et al.] // Archives of Sexual Behavior. — 2003. — Vol. 32. — P. 217—230.

42. Delmonico D. L. Assessing sexual addiction with the Sexual Dependency Inventory—Revised [Текст] / D. L. Delmonico, D. L. Bubenzer, & J. D. West // Sexual Addiction & Compulsivity. — 1998. — Vol. 5. — P. 179—187.

43. Gold S. N. Sexual addiction: Many conceptions, minimal data [Текст] / S. N. Gold & C. L. Heffner // Clinical Psychology Review. — 1998. — Vol. 18. — P. 367—381.

44. Kafka M. P. Sex offending and sexual appetite: The clinical and theoretical relevance of hypersexual desire [Текст] / M. P. Kafka // International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology. 2003. — Vol. 47. — P. 439—451.

45. Giles J. No such thing as excessive sexual behavior [Letter to the Editor] [Text] / J. Giles // Archives of Sexual Behavior. — 2006. — Vol. 35. — P. 641—642.

46. Briken P. Diagnosis and treatment of sexual addiction: A survey among German sex therapists [Text] / P. Briken, N. Habermann, W. Berner & A. Hill // Sexual Addiction & Compulsivity. — 2007. — Vol. 14. — P. 131—143.

47. Goodman A. Neurobiology of addiction: An integrative review [Text] / A. Goodman // Biochemical Pharmacology. — 2008. — Vol. 75. — P. 266—322.

48. Bancroft J. Human sexuality and its problems (3rd ed.) [Text] / J. Bancroft. — Oxford, England: Elsevier, 2009. — 289 p.

49. Carnes P. Out of the shadows: Understanding sexual addiction [Text] / P. Carnes. — Center City, MN: Hazelden, 2001. — 240 p.

50. Аймедов К. В. Патологічна схильність до азартних ігор (клініка, терапія, реабілітація) [Текст] : автореф. на здобуття наук. ступеня д-ра мед. наук : спец. 14.01.17 — наркологія / К. В. Аймедов. — К.: Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України, 2011. — 35 с.

Надійшла до редакції 13.05.2013 р.

М. В. Маркова

*Харківська медична академія післядипломної освіти
(м. Харків)*

Сексуальная аддикция: анализ феномена

На основе анализа зарубежной и отечественной научной литературы, а также собственного клинического опыта проанализирован феномен сексуальной аддикции (СА). Сделан вывод о том, что несмотря на отсутствие надежных научных данных и доказательной базы, клинические проявления феномена СА, а именно наличие патологического влечения и синдрома отмены, толерантность, аффективная аранжировка, а также деструктивное изменение смысложизненных ориентаций и жизненных ценностей с прогрессированием СА свидетельствуют об аддиктивной природе изучаемого феномена.

Ключевые слова: поведенческая зависимость, сексуальная аддикция, патологическое влечение.

M. V. Markova

Kharkiv medical Academy of Postgraduate Education (Kharkiv)

Sexual addiction: analysis of the phenomenon

Based on the analysis of scientific literature and own clinical experience, the phenomenon of sexual addiction (SA) was analyzed. It is concluded that, despite the lack of reliable scientific data and evidence base, clinical manifestations of the phenomenon of SA, namely, the presence of craving and withdrawal symptoms, tolerance, affective arrangements, as well as destructive changes life orientations and life values of SA progression, showed addiction nature of the investigated phenomenon.

Keywords: behavioral dependency, sexual addiction, pathological attraction.